

Indholdet af retten til religions- og trosfrihed: Nægtelse af samvittighedsgrunde

Retten til at tænke frit og følge sin samvittighed er beskyttet af artikel 18 i konventionen om borgerlige og politiske rettigheder side om side med religions- og trosfrihed, så retten til nægtelse af samvittighedsgrunde* er en del af retten til religions- og trosfrihed.

"Nægtelse af samvittighedsgrunde" betyder, at man nægter at gøre noget, man er forpligtet til, fordi det ville stride mod ens samvittighed eller religiøse overbevisning.

Eksempler på ting, mennesker nægter at gøre, kan være obligatorisk værnepligt, aflæggelse af troskabsed, at modtage blodtransfusioner eller deltage i visse medicinske indgreb. Den eneste specifikke form for nægtelse af samvittighedsgrunde, der nævnes i FNs dokumenter, er retten til militærnægtelse. Og den er ikke nævnt i hverken juridisk bindende FN-konventioner eller i Verdenserklæringen om menneskerettighederne. I stedet er den nævnt i 22. generelle kommentar* fra FNs menneskerettighedskomité. Det er et dokument skrevet af FNs menneskerettighedseksperter, som forklarer, hvordan stater bør fortolke artikel 18 i den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder.

Komitéen konkluderer, at artikel 18 understøtter retten til at afslå militærtjeneste af samvittighedsgrunde, hvis det at blive beordret til at slå ihjel er i alvorlig strid med ens ret til at følge sin samvittighed samt retten til at manifestere sin religion eller overbevisning.

Mange lande anerkender denne ret og tilbyder alternative måder at tjene sit land på - eller fritagelse. Men der er stadig et antal stater, der fængsler dem, der nægter at aftjene værnepligt på grund af religiøse eller pacifistiske overbevisninger. Jehovas vidner er den gruppering, der er mest berørt af dette. I Sydkorea var der fx 389 medlemmer af Jehovas vidner, der afsonede fængselsstraffe for militærnægtelse i december 2016.

Ifølge FNs menneskerettighedsorganer burde alternative, ikke-militære måder at tjene sit land på være tilgængelige for alle militærnægtere uden undtagelse, og alle, der er omfattet af værnepligt burde have adgang til information om retten til militærnægtelse og hvordan man påberåber sig den. Værnepligtige og frivillige burde have mulighed for at nægte både før og under aftjening af værnepligt.

Udover militærnægtelse er andre former for nægtelse af samvittighedsgrunde ofte anerkendt på nationalt niveau. Dette gælder hovedsageligt inden for sundhedssektoren, hvor fx jordmødre eller læger kan nægte at udføre aborter. I

visse lande er spørgsmål vedrørende nægtelse af samvittighedsgrunde blevet rejst i forbindelse med ægteskab mellem personer af samme køn. Ofte opstår der vanskelige spørgsmål omkring divergerende rettigheder, fx hvis retten til nægtelse af samvittighedsgrunde kommer i konflikt med kvindens rettigheder eller anti-diskriminationslovgivning.

Der er endnu ingen klar international juridisk norm for den type nægtelse af samvittighedsgrunde. Faktisk er emnet temmelig kontroversielt.

Her er de tre stridspunkter, man oftest støder på:

Nogle mener, at nægtelse af samvittighedsgrunden hører under den uindskrænkede ret til religions- og trosfrihed, som aldrig kan begrænses. De hævder, at det at følge sin samvittighed ikke bør føre til nogen form for straf eller medføre omkostninger. Det er trods alt umuligt på én gang at være gudfrygtig pacifist og soldat, så at tvinge pacifister til at blive soldater, krænker deres indre*, uindskrænkede ret til at have en religion eller overbevisning.

Andre er enige i, at det er en uindskrænket ret, men mener at omstændigheder kan spille ind. De hævder, at værnepligtige, indsatte og andre, der ikke har nogen indflydelse på deres situation, aldrig bør tvinges til at gøre noget, der strider mod deres samvittighed. Men at personer, der frivilligt søger et job og har mulighed for at forlade det igen, ikke automatisk kan forvente, at deres arbejdsgiver skal tage hensyn til deres samvittighed. Med andre ord, det at vælge at handle i overensstemmelse med sin samvittighed kan have omkostninger.

Andre igen hævder, at militærnægtelse er en handling, og at det derfor er en manifestation af ens samvittighed, religion eller overbevisning. Manifestationer kan begrænses, men kun når det er nødvendigt for at beskytte andres rettigheder eller frihed, folkesundheden, den offentlige orden eller moral. Hvad angår militærnægtelse er det vigtigt at bemærke, at den nationale sikkerhed ikke er en legitim grund til at begrænse retten til religions- og trosfriheden.

Juridiske eksperter er uenige om, hvilket af disse standpunkter, der er korrekt.

For at opsummere:

I denne film har vi set nærmere på nægtelse af samvittighedsgrunde. Nægtelse af samvittighedsgrunde er retten til at nægte at gøre noget, man normalt forventes at gøre. Retten til militærnægtelse er beskyttet i de internationale menneskerettighedslove. Mange lande anerkender denne ret, men andre fængsler militærnægtere. Mange stater anerkender også andre former for nægtelse af samvittighedsgrunde på nationalt niveau. Disse rettigheder er dog kontroversielle, og international lovgivning herom er ikke fuldt udviklet.

Du kan finde mere information om emnet retten til nægtelse af samvittighedsgrunde, inklusive tekster fra menneskerettighedsdokumenter, der henviser til det, i træningsmaterialerne på hjemmesiden.